

## แนวคิดการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติด้วยปรัชญา

ที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมและสมดุล

The concept of driving the philosophy of sufficiency economy  
into practice with a philosophy aimed at developing the quality  
of life in a holistic and balanced way

รวิช ตาแก้ว

Ravich Takaew

เอนก สุวรรณบัณฑิต

Anek Suwanbundit

เมธา หริมเทพาธิป

Metha Harimtepathip

Email: metha.ha@ssru.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 16 พฤษภาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 30 มิถุนายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 30 มิถุนายน 2567

### บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาด้วยวิธีการทางปรัชญา มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทฤษฎีปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง และ 2) เพื่อศึกษาแนวคิดการกำหนดขั้นตอนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติด้วยปรัชญาที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมและสมดุล

ผลการวิจัยพบว่า

1. การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทฤษฎีปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง มุ่งตอบคำถามว่า “มนุษย์ควรดำรงอยู่อย่างไรจึงจะมีความสุขได้” โดยเสนอแนวคิดเพื่อวางรากฐานการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกระบวนทรรศน์ปรัชญาหลังนวยุคสายกลางที่นำไปสู่ความสุขที่สมดุล มั่นคง และยั่งยืน ได้แก่ 1) การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกลไกขับเคลื่อนความต้องการของประชาชน 2) การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกลไกขับเคลื่อนตามระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน 3) การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกลไกขับเคลื่อนตามความเป็นไทยและความหลากหลายทางวัฒนธรรมไทย

2. แนวคิดการกำหนดขั้นตอนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติด้วยปรัชญาที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมและสมดุล พบว่า เป็นแนวทางปฏิบัติตามหลักจริยศาสตร์ โดยมีกระบวนการและผลลัพธ์เป็นสิ่งที่สำคัญ กระบวนการคือเรื่องของเจตนาที่ปราศจากอคติ ใช้ปัญญาในการเข้าใจสถานการณ์ คาดการณ์ถึงผลการกระทำที่เกิดขึ้น ส่วนผลลัพธ์คือเป้าหมายเชิงคุณค่าที่เกิดขึ้นแก่ผู้กระทำ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และผลของงาน ซึ่งทั้ง 3 ส่วนนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วย

สำหรับแนวคิดการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติก็คือ การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบ แบ่งได้ 2 ระดับ คือ 1) การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับมหภาค 2) การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับจุลภาค เมื่อมุ่งขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติในระดับท้องถิ่นจะต้องมีแผนปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรม คือ (1) สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ (2) สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับภาคส่วนต่างๆ และ (3) ประยุกต์ตามภูมิสังคม

**คำสำคัญ:** ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, คุณภาพชีวิต, ประยุกต์ตามภูมิสังคม

## ABSTRACT

This research is a qualitative research, which is conducted through philosophical methods, with the following objectives: 1) to study the concept of driving the philosophy of sufficiency economy from the perspective of moderate postmodern philosophy; and 2) to study the concept of the philosophy of sufficiency economy driven intervention into practice, with the goal of developing the quality of life in a holistic and balanced way.

The results of the research were as follows:

1. The drive of the philosophy of sufficiency economy in the postmodern philosophy focused on answering the question "How humans should live in order to be happy" by proposing ideas to lay the foundation for driving the philosophy of sufficiency economy in the paradigm of postmodern philosophy that leads to balanced, stable and sustainable happiness, namely 1) driving the philosophy of sufficiency economy through mechanisms that promote people's needs; 2) effort to propel the philosophy of sufficiency economy through the people's participation mechanism; and 3) driving the philosophy of sufficiency economy through the mechanism based on Thai identity and diversity in Thai culture.

2. The concept of the philosophy of sufficiency economy-driven intervention into practice with a philosophy that aims to develop the quality of life in a holistic and balanced way was found to be an ethical approach. Both the process and the outcome

are important. The process is a matter of unbiased intention, grasping the situation with wisdom, and foreseeing the result of actions taken. And for the outcome, is the value goal for the doer, stakeholders, and work results. These three components are also part of the process of developing the quality of life.

The concept of driving the philosophy of sufficiency economy into practice is systematic policy implementation, which is divided into two levels: 1) policy implementation at the macro level, and 2) policy implementation at the micro level. In order to promote the action at the local level, there must be a concrete action plan that is (1) aligned with the needs of the people in the area; (2) establishes a participatory process with diverse sectors; and (3) applies it based on the socio-geography is required.

**Keywords:** Philosophy of sufficiency economy, Quality of life, the socio-geography

## 1. บทนำ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสภาวะที่ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาในด้านเศรษฐกิจ เมื่อ พ.ศ. 2540 หน่วยงานภาครัฐจึงส่งเสริมให้มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติและได้ดำเนินการขับเคลื่อนแผนงานโครงการในรูปแบบต่าง ๆ โดยความเชื่อมั่นว่าถ้าประเทศเดินตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างองค์รวม หลักสามห่วงสองเงื่อนไข เมื่อดำเนินไปแล้วย่อมจะลดความเหลื่อมล้ำ ลดความยากจน และเสริมสร้างภาวะพออยู่พอกินขึ้นภายในประเทศ ในส่วนนี้ได้การขับเคลื่อนในลักษณะการขับเคลื่อนเชิงทฤษฎี เช่น เกษตรทฤษฎีใหม่ หรือการประเมินคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ทฤษฎีใหม่อย่างหนึ่ง เป็นต้น การใช้อย่างทฤษฎีนั้นเมื่อดำเนินการขับเคลื่อนแล้วลงสู่การปฏิบัติจะเกิดขึ้นผ่านการประยุกต์ใช้ มีกระบวนการมีส่วนร่วมเกิดขึ้น แต่กระนั้นรูปแบบการบริหารจัดการภาครัฐ รวมถึงการจัดการงานโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐมีผลทางปฏิบัติในระดับหนึ่ง เมื่อจะต้องต่อยอดก็ยังปรากฏความสงสัย ลังเลในการตัดสินใจดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อปรับประยุกต์ใช้ในศาสตร์สาขาอื่น ๆ เพราะมีทฤษฎีที่ว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องเฉพาะศาสตร์สาขาด้านการเกษตรกรรมเท่านั้น หากต้องการนำไปประยุกต์กับ ศาสตร์สาขาด้านอื่น ๆ ต้องปรับแก้ไขจึงเกิดความลังเล สงสัย และตัดสินใจไม่ดำเนินการ โดยอ้างเหตุผลว่าไม่พร้อมที่จะดำเนินการ ซึ่งเมื่อทบทวนจะพบว่า พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงเห็นว่า เมื่อคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่การคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจพอเพียง แต่คิดอย่างปรัชญา จุดนี้เป็นแนวทางที่สภาพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้นำหลักการมาใช้ในการอธิบายและเผยแพร่ และเป็นที่มาของการใช้คำว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงจำต้องตั้งฐานคิดเสียใหม่ว่า การขับเคลื่อนจะต้องดำเนินไปด้วยปรัชญา ปรัชญาเป็นภาษาสันสกฤต ตรงกับภาษาบาลีคือ ปัญญา ดังนั้น การขับเคลื่อนที่มีการนำปรัชญามาใช้ขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ การใช้ปัญญา ปัญญาคือ ความเข้าใจที่จะบอกได้ว่าสิ่งเหล่านี้ใช่หรือไม่ใช่ ความเข้าใจเช่นนี้เป็นประเด็นที่สำคัญเพราะว่า ในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พอมิทฤษฎี มีตัวอย่าง ทุกคนก็ทำตามทฤษฎี และมักจะทำการคัดลอกและทำซ้ำ แต่แน่ใจได้เพียงใดว่าที่คัดลอกนั้นถูกต้อง ถ้าผู้บังคับบัญชาและผู้ปฏิบัติงานในแต่ละส่วนมีปัญญาก็จะรู้ว่าที่คัดลอกมาและทำซ้ำนั้นใช่หรือไม่ ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ในจุดนี้จะวางอยู่บนฐานคิดของญาณปรัชญา ซึ่งเป็นหลักการว่าด้วยตัวเกณฑ์ เป็นตรรกะ (logics) ที่จะบอกได้ว่าสิ่งนั้นใช่ ถูกต้อง บนเกณฑ์ใดเงื่อนไขสำคัญคืออะไร มีองค์ความรู้ หลักปรัชญาอะไรที่เกี่ยวข้อง อิทธิพลในทางประวัติศาสตร์มีอย่างไร มีการทบทวนหรือย้อนแย้งอย่างไร น้ำหนักในสังคมไทยเป็นอย่างไร ความสัมพันธ์นี้มีใครสนับสนุนคัดค้าน แล้วเกิดความยึดมั่นถือมั่นจนแตกแยกกันหรือไม่ ความแย้งย้อนเกิดจากความตั้งใจดีของผู้เชื่อถือหลักการนั้น แต่กลับส่งผลต่อเป้าหมายไปในทางตรงกันข้ามอย่างไร และสิ่งนี้ไม่อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสังคมและมนุษยชาติได้เพราะอะไร ซึ่งเมื่อใช้ปรัชญามาขับเคลื่อนแล้วก็ต้องใช้ปัญญาคิด วิเคราะห์ วิจัย วิชาน จนสรุปได้ข้อวิเคราะห์ ต่างๆ ทั้งยังแสดงข้อดี ข้อไม่ดีของแต่ละด้านที่วิเคราะห์ จากนั้นวิธานนำไปสู่การพัฒนาแนวทางเพื่อเป้าหมายคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อความสุขแท้ตามความเป็นจริง (authentic happiness according to reality)

ทั้งนี้ ในการดำเนินการนั้นทุกคนล้วนต่างก็เป็นคนทำงานที่ใช้ปัญญาอยู่แล้ว แต่ว่าปัญญาที่ใช้อยู่ทุกวันนี้ เป็นปัญญาในระดับวิชาการทั่วไป นั่นคือ รู้และเชื่อตามทฤษฎีนั้นว่า ทฤษฎีนั้นถูก (theory is right) แต่สิ่งที่ขาดไป พร่องไปก็คือ ปัญญาองค์รวม อันเป็นปัญญาที่จะมาบอกว่า 2 หรือ 3 ทฤษฎีที่อาจเอามาใช้ร่วมกันนั้น ถ้าเอามารวมกันแล้วจริง ๆ ผสมแล้วจะลงตัว เสริมพลังกัน หรือว่ามีส่วนที่จะต้องคำนึงถึงอะไร ต้องระวังหรือป้องกันอะไรไว้ก่อน หรือส่วนใดมากเกินไป ไม่คุ้มค่า หลักคิดเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ ต้องใช้ปัญญาเข้ามาเป็นจุดสร้างสมดุลด้วยลักษณะของความรอบคอบ รอบด้าน เพราะฉะนั้นการขับเคลื่อนที่ดี มิใช่การขับเคลื่อนไปตามตัวแบบเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องมีการใช้ปัญญาพิจารณาตัวแบบ มีหลักปรัชญาที่ชัดเจนเป็นฐานในการขับเคลื่อน เช่นนั้นจึงจะทำให้การขับเคลื่อนเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม การที่ขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้วยังไม่ประสบผลดังคาดนั้น ก็ย่อมจะเกิดขึ้นเพราะไม่ได้ใช้ปรัชญาลงไปขับเคลื่อน หากใช้ปรัชญามาเข้าใจและขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็ย่อมจะดำเนินไปบนความมั่นใจได้ว่าการดำเนินการนั้นถูกต้องเพียงพอในระดับของปรัชญาจริยะ (รวีช ตาแก้ว, 2559) และผลที่เกิดขึ้นจะมีใช่เพียงการลดความเหลื่อมล้ำภายในประเทศ หรือเป็นแต่แก้ไขปัญหาของประเทศเท่านั้น แต่เป็นการบริหารบ้านเมืองด้วยธรรมาภิบาล ซึ่งหากมองในมุขกลับนั้นก็ย่อมเป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจของประเทศไปด้วยในขณะเดียวกัน

พลตรีธรรมบุญ วิถี (2559) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยพลังอำนาจของชาติ (National power) พบว่า มีองค์ประกอบ 11 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ 2) ปัจจัยด้านประชากร 3) ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ 4) ปัจจัยด้านความเชื่อ ศาสนา จริยธรรม และความจงรักภักดี 5) ปัจจัยด้านลักษณะประจำชาติ 6) ปัจจัยด้านกำลังทหาร 7) ปัจจัยด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี 8) ปัจจัยด้านการเศรษฐกิจ 9) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการทูต 10) ปัจจัยด้านการศึกษา และ 11) ปัจจัยด้านอุดมการณ์ของชาติและภาวะผู้นำ เมื่อผู้วิจัยได้นำปัจจัยทั้ง 11 ปัจจัยมาศึกษาวิจัยเชิงปรัชญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง (moderate postmodern philosophy) ในเรื่องปัจจัยพลังอำนาจของชาติ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีฐานความคิดที่มาจากทฤษฎีบทปรัชญาของมนุษยศาสตร์ กล่าวคือ เป็นแนวคิดที่นำหลักความต้องการมนุษย์เป็นฐานในการวางระบบความคิดที่มีทฤษฎีบทว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในการทำการทุกอย่างที่ต้องการให้มีชีวิตอยู่รอดได้ท่ามกลางปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งการแก้ปัญหาในระดับเบื้องต้น คือ การมีอยู่ มีกินอย่างเพียงพอ สำหรับตนเองและครอบครัว สำหรับในประเทศไทยปัญหาขั้นต้นเป็นเรื่องการมีอยู่มีกิน ดังนั้นการแก้ปัญหาขั้นต้นจึงเริ่มต้นด้วยการทำมาหากินตามวิถีเกษตรกรรม และเมื่อต้องการแก้ไขปัญหาด้านสังคมจำเป็นต้องมีความร่วมมือซึ่งกันและกัน ทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งตนเองและผู้อื่น ผลจากการศึกษาพบว่าศักยภาพในการสร้างพลังอำนาจนั้นมีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ องค์ประกอบจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในเป็นเรื่องพลังอำนาจที่มาจากความต้องการจากภายในของบุคคล และปัจจัยภายนอกเป็นพลังอำนาจที่ผลักดันมาจากความต้องการของสังคม ซึ่งแนวทางแก้ไขและพัฒนาในพลังอำนาจทั้งสองส่วนนี้ ให้เริ่มต้นจากปัจจัยภายใน เมื่อแก้ไขปัจจัยภายใน ได้มั่นคงแล้วจึงปรับความมั่นคงนั้นไปแก้ไขเรื่องต่าง ๆ ที่มาจากปัจจัยภายนอก

เมื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับแนวความคิดเรื่องความเป็นชาติและความเป็นประเทศ ก็พบว่าพลังอำนาจของชาตินั้นมีองค์ประกอบทั้งที่เป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเช่นกัน ซึ่งองค์ประกอบของความเป็นชาติ และความเป็นประเทศนั้นมีที่มาจาก 2 ทาง คือ 1) ประเทศชาติที่มีมาอย่างยาวนานตามช่วงเวลาประวัติศาสตร์ และสามารถดำรงความเป็นประเทศชาติไว้ได้ จนถึงปัจจุบัน และ 2) ประเทศชาติที่ได้รับการยอมรับจากนานาชาติให้มีที่ตั้งของประเทศได้ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

เมื่อวิเคราะห์ในทฤษฎีบททางปรัชญาพบว่า แนวความคิดในการให้คำนิยามความหมายของความเป็นชาติและความเป็นประเทศนั้น เป็นการนิยามที่ต้องใช้ศาสตร์ความรู้ในขั้นเบื้องต้น ประกอบด้วยประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สำหรับศาสตร์สาขาด้านประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์นั้น เป็นองค์ประกอบขั้นต้นของทุกชาติที่ใช้เป็นฐานในการสร้างพลังอำนาจเพื่อการครอบครองพื้นที่ ส่วนความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นั้นเป็นพลังอำนาจทำการที่สามารถพัฒนาได้ตามศักยภาพในการจัดการและการสร้างสรรค์องค์ความรู้ต่าง ๆ ตามศักยภาพของคนในแต่ละประเทศชาติ

ดังนั้นเมื่อต้องการพัฒนาพลังอำนาจการทำการของปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบที่เกิดจากการนิยามความเป็นชาติและความเป็นประเทศ ในทฤษฎีบททางปรัชญา จึงมองได้ใน 2 ทฤษฎีบท คือ ในทฤษฎีบททางปรัชญาของมนุษยศาสตร์ และทฤษฎีบททางปรัชญาของสังคมศาสตร์

ในทรรศนะทางปรัชญาของมนุษยศาสตร์ ปัจจัยพลังอำนาจของชาติที่เป็นองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยภายใน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านความเชื่อ ศาสนา จริยธรรม และความจงรักภักดี 2) ปัจจัยด้านลักษณะประจำชาติ 3) ปัจจัยด้านการศึกษา และ 4) ปัจจัยด้านอุดมการณ์ของชาติและภาวะผู้นำ

องค์ประกอบของพลังอำนาจของชาติจากปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ 2) ปัจจัยด้านประชากร 3) ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ 4) ปัจจัยด้านกำลังทหาร 5) ปัจจัยด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี 6) ปัจจัยด้านการเศรษฐกิจ และ 7) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการทูต

ในทรรศนะทางปรัชญาของสังคมศาสตร์ ปัจจัยพลังอำนาจของชาติที่เป็นองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยภายใน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ 2) ปัจจัยด้านประชากร 3) ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ 4) ปัจจัยด้านความเชื่อ ศาสนา จริยธรรม และความจงรักภักดี 5) ปัจจัยด้านลักษณะประจำชาติ 6) ปัจจัยด้านกำลังทหาร 7) ปัจจัยด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี 8) ปัจจัยด้านการเศรษฐกิจ 9. ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการทูต 10) ปัจจัยด้านการศึกษาและ 11) ปัจจัยด้านอุดมการณ์ของชาติและภาวะผู้นำ องค์ประกอบของพลังอำนาจของชาติจากปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านการเศรษฐกิจ 2) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการทูต

สำหรับปัจจัยด้านการเศรษฐกิจ ที่มีศักยภาพทำการที่เป็นได้ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกนั้นเพราะองค์ประกอบขึ้นเบื้องต้นของสังคมนั้นเริ่มต้นจากตัวบุคคลซึ่งเป็นองค์ประกอบภายในของสังคม เมื่อมาอยู่ร่วมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไปจนกลายเป็นสังคมระดับครอบครัว ชุมชนและสังคม บุคคลจึงเป็นองค์ประกอบขึ้นเบื้องต้นของสังคมและนับได้ว่าเป็นองค์ประกอบภายใน ดังนั้นเมื่อสังคมสองสังคมต้องการทำการร่วมกัน โดยใช้ปัจจัยด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยในการเชื่อมโยงสังคมเข้าด้วยกัน ปัจจัยด้านการเศรษฐกิจจึงมีพลังอำนาจทำการในฐานะที่องค์ประกอบจากภายนอกด้วย เพราะความต้องการจากภายนอกได้สร้างพลังอำนาจทำการให้เกิดจากภายใน

หากทุกคนในประเทศชาติสามารถดำเนินการนำไปสู่การปฏิบัติได้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะมีฐานะเป็นปัจจัยภายในของพลังอำนาจของชาติที่สามารถใช้แก้ไขปัญหาได้ในทุกสภาวะการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติเปิดแนวทางให้แต่ละคนสามารถสร้างกรอบความคิดของตนเองได้ตามความเข้าใจของแต่ละบุคคล เกิดความแตกต่างทางความคิดที่หลากหลายตามการตีความของแต่ละบุคคล หรือการส่งต่อความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนก็เป็นปัญหาในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ภาคปฏิบัติ

ในสภาวะปัจจุบัน แม้ว่าภาครัฐพยายามส่งเสริม ฝึกอบรม การปรับประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ศาสตร์สาขาอื่น ๆ อย่างหลากหลาย แต่ด้วยทิศทางในการขับเคลื่อนทางความคิดได้เปิดแนวทางให้แต่ละคนสามารถสร้างกรอบความคิดของตนเองได้ตามความเข้าใจของแต่ละบุคคล จึงเกิดเป็นความแตกต่างทางความคิดกันอย่างมากมายหลายกลุ่ม และทิศทางของความคิดได้พัฒนาไปสู่ความไม่เข้าใจต่อแนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และในบางครั้งเมื่อได้พูดคุยสอบถามก็พบว่าข้อโต้แย้งในบางเรื่องที่เกิดขึ้นนั้น เป็นการเชื่อหรือความเชื่อที่บอกเล่าส่งต่อ ๆ กันมา จึงเชื่อถือตามคำบอกเล่านั้น ครั้น

เมื่อได้พูดคุยก็พบว่า เพราะแต่ละคนไม่เคยเก็บไปคิดต่อ ประเด็นเรื่องความคิด และการตีความจึงเป็นปัญหาในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ

ในสภาวะปัจจุบันมีแนวคิดทางปรัชญากลุ่มหนึ่งที่มีทิศทางความคิดของตนเองเป็นปรัชญาหลังนวยุค สายกลาง ซึ่งเป็นกลุ่มปรัชญาที่ความมุ่งหมายในการพัฒนาความรู้ด้านปรัชญาสู่การปฏิบัติจริงที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตตามความต้องการของแต่ละบุคคลในวิถีใหม่ ๆ โดยมีหลักการว่า เป็นการสร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหา เพื่อพัฒนาความสุขตามสภาพความเป็นจริงของแต่ละบุคคล

ดังนั้นเพื่อให้เกิดแนวคิดและทิศทางในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติที่สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคล สังคม และประเทศ จึงเห็นสมควรศึกษาวิจัยแนวคิดการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติด้วยปรัชญาที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมและสมดุล ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามความต้องการของแต่ละบุคคลในวิถีใหม่ ๆ ตามหลักการที่เป็นการสร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหา ของปรัชญาหลังนวยุคสายกลางที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมและสมดุลจะก่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศชาติและสร้างความมั่นคงทางความคิดให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

## 2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทฤษฎีปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง

2.2 เพื่อศึกษาแนวคิดการกำหนดขั้นตอนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติด้วยปรัชญาที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมและสมดุล

## 3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปรัชญา โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเอกสาร มีการดำเนินงานดังนี้

### 3.1 ขั้นศึกษาข้อมูล

4.1.1 ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและการกำหนดขั้นตอนปรัชญาการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมและสมดุล

4.1.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดทางปรัชญาในระดับสากล

4.1.3 ศึกษาบทความ ทศนะที่เกี่ยวข้อง บทสัมภาษณ์ และข่าวที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมและสมดุลและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.1.4 เก็บข้อมูลผ่านกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อศึกษาความเห็นคนไทยเป็นข้อสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นคำถามปลายเปิด โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง โดย

ใช้เวลาในการจัดกระบวนการสนทนากลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประมาณ 3 ชั่วโมงต่อรอบ แต่ละรอบ มีผู้เข้าร่วมประมาณ 10 ท่าน จากนั้นนำข้อมูลมาใช้วิเคราะห์ สังเคราะห์งานโครงการวิจัย

### 3.2 ชั้นเรียบเรียงข้อมูล

4.2.1 นำข้อมูลที่ได้ศึกษามาแล้วมาจัดเป็นประเภทและหมวดหมู่เพื่อให้สะดวกต่อการนำไปวิเคราะห์และสังเคราะห์

4.2.2 เรียบเรียงข้อมูลในแต่ละหัวข้อให้มีเนื้อหาที่สอดคล้องกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล มีการอธิบายและนำไปสู่ข้อสรุปที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปปฏิบัติ

### 3.3 ชั้นวิเคราะห์ วิจัย และวิธานข้อมูล

4.3.1 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยกระบวนการของอรรถปริวรรตศาสตร์ (Hermeneutics) ได้แก่ การตีความตัวบท (Text) ในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อให้ประเด็นที่ต้องการ ทั้งในส่วนของเอกสาร งานวิจัย และข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

4.3.2 วิจัยข้อมูลด้วยการนำประเด็นต่าง ๆ ที่ผ่านการวิเคราะห์มาแล้ว มาประเมินค่าเพื่อให้ทราบถึงสิ่งที่เป็นคุณ-เป็นโทษ, ประโยชน์-ไม่ใช่ประโยชน์, ควรทำ-ไม่ควรทำ ฯลฯ

4.3.3 วิธานข้อมูลด้วยการเก็บเอาส่วนดีจากทุกทางที่ได้วิจัยมาแล้วนั้นมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเล็งผลอันเลิศคือการพัฒนาคุณภาพชีวิต

### 3.4 ชั้นตรวจสอบข้อมูล

4.4.1 ไตร่ตรองหรือทบทวนว่า สิ่งที่ได้วิเคราะห์นั้น มีความสมเหตุสมผลหรือไม่ มีความถูกต้องในเชิงวิชาการหรือไม่ มีสิ่งใดที่ควรปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์มากขึ้น

4.4.2 ไตร่ตรองหรือทบทวนว่า สิ่งที่ได้วิจัยนั้น มีคุณค่า มีประโยชน์จริงหรือไม่ เพียงพอหรือไม่ เพียงใด มีประเด็นใดบ้างที่เป็นจุดอ่อนที่ทำให้เกิดโทษ เพื่อวางมาตรการป้องกันหรือกำหนดเงื่อนไขให้รอบคอบ รัดกุม

4.4.3 ไตร่ตรองหรือทบทวนว่า สิ่งที่ได้วิธานนั้น มีความสมเหตุสมผลหรือไม่ ความเป็นไปได้มากนักน้อยเพียงใดต่อการนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในเชิงปฏิบัติ

### 3.5 ชั้นตรวจสอบข้อมูลและวิพากษ์วิจารณ์โดยผู้เชี่ยวชาญ

4.5.1 เมื่อดำเนินการแล้วเสร็จ นำเสนอผลการวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญ วิพากษ์วิจารณ์ เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ โดยการประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งการจัดประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อตรวจสอบข้อมูลนั้น จะขอเชิญผู้แทน ศูนย์ประสานการปฏิบัติที่ 5 กอ.รมน. เข้าร่วมสังเกตการณ์และร่วมแสดงความคิดเห็นด้วย

4.5.2 นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข และจัดทำเอกสารฉบับสมบูรณ์

#### 4. สรุปผลการวิจัย

1. การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทรรศนะปรัชญาหลังนวยคสายกลาง มุ่งตอบคำถามว่า “มนุษย์ควรดำรงอยู่อย่างไรรจึงจะมีความสุขได้” โดยเสนอแนวคิดเพื่อวางรากฐานการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทรรศนะปรัชญาหลังนวยคสายกลางที่นำไปสู่ความสุขที่สมคูล มั่นคง และยั่งยืน ได้แก่ 1) การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกลไกขับเคลื่อนความต้องการของประชาชน 2) การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกลไกขับเคลื่อนตามระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน 3) การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกลไกขับเคลื่อนตามความเป็นไทยและความหลากหลายทางวัฒนธรรมไทย

2. แนวคิดการกำหนดขั้นตอนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติด้วยปรัชญาที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมและสมคูล พบว่า เป็นแนวทางปฏิบัติตามหลักจริยศาสตร์ โดยมีกระบวนการและผลลัพธ์เป็นสิ่งที่สำคัญ กระบวนการคือเรื่องของเจตนาที่ปราศจากอคติ ใช้ปัญญาในการเข้าใจสถานการณ์ คาคการณ์ถึงผลการกระทำที่เกิดขึ้น ส่วนผลลัพธ์คือเป้าหมายเชิงคุณค่าที่เกิดขึ้นแก่ผู้กระทำ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และผลของงาน ซึ่งทั้ง 3 ส่วนนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วย

สำหรับแนวคิดการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติก็คือ การนํานโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบ แบ่งได้ 2 ระดับ คือ 1) การนํานโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับมหภาค 2) การนํานโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับจุลภาค

เมื่อมุ่งขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติในระดับท้องถิ่นจะต้องมีแผนปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรม คือ (1) สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ (2) สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับภาคส่วนต่างๆ และ (3) ประยุกต์ตามภูมิสังคม

#### 5. อภิปรายผล

5.1 ผลการศึกษาแนวคิดการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทรรศนะปรัชญาหลังนวยคสายกลาง อภิปรายได้ว่า สอดคล้องกับแนวคิดของ กิริติ บุญเจือ และคณะ (2558) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ลักษณะหลังนวยคในทฤษฎีความพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ” ผลการวิจัยพบว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีเป้าหมายสอดคล้องกับแนวคิดด้านอภิปรัชญาเรื่องกายและจิตที่มีแนวคิดเรื่องเป้าหมายชีวิตที่ดีมีคุณภาพ คือ การมีอยู่ มีกิน ไม่เดือดร้อนเพียงพอสำหรับการเลี้ยงชีพในแต่ละสถานภาพของแต่ละบุคคล ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งมีความเป็นหลังนวยค ข้อค้นพบด้านญาณปรัชญา พบว่า แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีเป้าหมายสอดคล้องกับแนวคิดด้านญาณปรัชญาที่มีปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการค้นคว้าและพัฒนาไปตามสถานการณ์ไม่หยุดนิ่ง ไม่ยึดมั่นถือมั่น ซึ่งเป็นหลักการของความเป็นหลังนวยค ข้อค้นพบในส่วนที่เกี่ยวกับปรัชญาประยุกต์ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาจริยะ ซึ่งเป็นแนวคิดและมาตรการควบคุมความประพฤติของมนุษย์ที่ใช้หลักการ

เอื้อเพื่อ และแบ่งปัน เพื่อการมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายของความเป็นหลังนวยุค ส่วนการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะปรัชญาจริยะ พบว่า ปรับประยุกต์ใช้ได้ทั้งในระดับ ครอบครัว ระดับชุมชน และระดับรัฐ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี และการมีชีวิต อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข กล่าวโดยสรุป การทำความเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงในเชิงปรัชญา สามารถทำความเข้าใจได้ในหลายแง่มุมซึ่งมีความเป็นหลังนวยุค และสอดคล้องกับแนวคิดของ ปราโมทย์ หม่อมศิลา (2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของทหารไทยตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน” ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมให้ทหารมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น จำเป็นต้องนำหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ร่วมกัน ซึ่งการปฏิบัติในขั้นต้นนั้น ทหารแต่ละคนจะต้องกลับมาดูตนเองก่อนว่า ความพอเพียงในปัจจุบัน 4 และเงินเลี้ยงชีพของตนเองนั้นที่ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป คือเท่าไร โดยพิจารณาจากความจำเป็นที่เกิดขึ้น จุดนี้เป็นการเริ่มต้นในการสร้างจิตสำนึกให้คนทั้งกองทัพเพื่อให้กลับมาพึ่งตนเองและสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัวโดยไม่สร้างหนี้สินอันเกิดจากความต้องการที่เกินตัว เกินพอดี ก็จะทำให้เกิดความพออยู่ พอใช้ เกิดความร่มเย็น รู้จักใช้พลังงานและทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เพียงพอต่อความต้องการที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับคนรอบข้างในเรื่องการพัฒนาดูตนเองให้เกิดความพอเพียงและมีความสุข จากนั้นจึงมาพิจารณาถึงความพอเพียงของคนรอบข้างที่ตนเองต้องมีความสัมพันธ์ด้วย โดยเริ่มจากครอบครัว เช่น พ่อแม่ สามีภรรยา ลูก หลาน เป็นต้น โดยคำนึงถึงบุคคลที่เราต้องดูแล ต้องพิจารณาความพอเพียงในการดำรงชีวิตเป็นพื้นฐานเสียก่อน เพื่อให้ได้คุณภาพชีวิตขั้นต้น จากนั้นจึงพัฒนาให้มากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในด้านจิตใจและสติปัญญา

5.2 ผลการศึกษาแนวคิดการกำหนดขั้นตอนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติด้วยปรัชญาที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมและสมดุล อภิปรายได้ว่า สอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์ (2558) ศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักคุณภาพในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับปรัชญาหลังนวยุค : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน” พบว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งนี้ให้ประชาชนสามารถอยู่อย่างพออยู่พอกิน ให้ได้เสียก่อนแล้ว จึงค่อยขยายขยับขยายให้มีขีดสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป ต้องมีทรัพยากรให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ต้องอาศัยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ และสอดคล้องกับแนวคิดของ สิริกร อมฤตวาริน และกิริติ บุญเจือ (2558) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับความสุขแท้ตามความเป็นจริง ผลการวิจัยพบว่า เมื่อมนุษย์ประพฤติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะแสดงออกมาเป็นการสร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหา ซึ่งจะทำให้มนุษย์ได้คิดได้อย่างหลากหลาย และความพอเพียง ยังส่งเสริมให้เกิดการแบ่งปัน ทำให้มนุษย์ดำเนินชีวิตด้วยความเมตตา มุ่งสู่การมีความสุขบนความสุขของ

ผู้อื่น ดังนั้น มนุษย์ย่อมมีความสุขแท้ตามความเป็นจริงได้ และสอดคล้องกับแนวคิดของ สุตารัตน์ น้อย แรม (2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักพอเพียงเชิงปรัชญาหลังนวยุคสายกลางในภาคปฏิบัติ : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน” ผลการวิจัยพบว่า เกณฑ์พอเพียงกระบวนการนวยุคสายกลางเน้นไปที่ความสมดุล (balance) ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้วยวิธีคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ เช่น ถ้าต้องการซื้อเครื่องบินล่องหน (stealth) ต้องไปดูว่ามึงงบประมาณพอไหม ซื้อแล้วจะไปเบียดงบประมาณอื่นในการพัฒนาประเทศหรือไม่ ซื้อมาแล้วจะมีนักบินที่สามารถขับได้ก็คนมีสถานที่และอุปกรณ์ในการจัดเก็บ และบำรุงรักษาที่เหมาะสมหรือไม่ ซื้อมาแล้วจะเหมาะสมกับภาวะสถานการณ์ของประเทศในปัจจุบันหรือไม่ ประโยชน์ในการใช้สอยคืออะไร ซื้อมาแล้วสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในประเทศได้หรือไม่ เมื่อได้คำตอบว่าผ่านเกณฑ์แล้ว ในส่วนที่เปิดเผยได้ก็ควรทำประชาติกับผู้อื่นด้วยการสร้างสรรค์ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหา ทำให้เราสามารถใช้วิจารณ์ญาณด้วยความถูกต้องชอบธรรมและเป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตจริงหรือไม่

## 6. ข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะ

### ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้งาน

ศูนย์ประสานการปฏิบัติที่ 5 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ควรนำยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติด้วยปรัชญาการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมและสมดุลไปเป็นแนวทางในการพิจารณาการประยุกต์สู่แผนปฏิบัติการระดับพื้นที่ การนำไปปฏิบัติร่วมกับส่วนงานอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม โดยเน้นการบูรณาการกันในระดับต้นสำคัญและการสนับสนุนเสริมแรงเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ควรนำแนวคิดการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับพื้นที่มาวางเป็นต้นแบบ “10 กิจกรรมการดำเนินงาน” และ “5 ขั้นตอนในการปฏิบัติจริงในพื้นที่” เพื่อให้หน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง/ภาคเอกชนได้ตระหนักถึงกระบวนการขับเคลื่อนและสามารถให้ความสนใจและสนับสนุนเป็นพิเศษในบางกิจกรรม บางขั้นตอน ซึ่งจะทำให้การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติด้วยปรัชญาการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมและสมดุลเกิดขึ้นกับพื้นที่และชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง และเพื่อเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ “คนเป็นสุข สังคมสันติ พื้นที่มั่นคง”

### ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

เนื่องจากการพัฒนาเชิงพื้นที่ต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางภูมิประเทศและภูมิสังคมจึงควรวางระบบศึกษาเชิงลึกถึงความตระหนักในพลังของภูมิสังคมในการเป็นพลังหนุนของกระบวนการพัฒนาในระดับพื้นที่ ซึ่งควรมีการศึกษาแนวทางที่จะสนับสนุนกลยุทธ์ของการพัฒนาและตอบเป้าประสงค์ของการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติด้วยปรัชญาการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมและสมดุล โดย

1) ควรมีการศึกษาแนวทางของกิจกรรมการสร้างสรรค์ “เก่งดีคิดทำ” ที่เหมาะสมสำหรับการเป็น  
ตัวแบบที่ดีเพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติด้วยปรัชญา  
การพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมและสมดุล

2) ควรมีการศึกษาแนวทางของการปรับตัวของประชาชนในพื้นที่ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตจาก  
ระดับไม่พอให้เป็นพอ และกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือจากภาวะไม่ไหวให้เป็นไหวเพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันของ  
ผู้คนในสังคมแห่งการแบ่งปันซึ่งจะเป็นตัวแบบที่ดีเพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของ  
เศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติด้วยปรัชญาการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมและสมดุล

3) ควรมีการศึกษาแนวทางการสร้างความร่วมมือกับกลุ่มเครือข่ายการพัฒนาคุณภาพชีวิตและ  
ความมั่นคงในพื้นที่จากหลายภาคส่วนเพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจ  
พอเพียงสู่การปฏิบัติด้วยปรัชญาการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมและสมดุล

4) ควรมีการศึกษาแนวทางการแสวงหาระดับคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิมที่เหมาะสมกับพื้นที่ ซึ่งจะ  
เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติด้วยปรัชญาการพัฒนาคุณภาพ  
ชีวิตแบบองค์รวมและสมดุลและเป็นแรงผลักดันสำหรับการพัฒนาไปข้างหน้าซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะขยายวง  
มากขึ้น เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้นำท้องถิ่นรุ่นใหม่ กลุ่มผู้นำทางความคิดและศาสนารุ่นใหม่  
เพื่อให้เกิดการตระหนักและผูกพันต่อการพัฒนาพื้นที่บนพื้นฐานความเป็นไทย

## บรรณานุกรม

กิริติ บุญเจือ. (2558). “ลักษณะหลังนยุคในทฤษฎีความพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิ  
พลอดุลยเดชฯ”. **รายงานวิจัย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์. (2558). “หลักคุณภาพในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับปรัชญาหลังนยุค:  
การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. สาขาปรัชญาและจริย  
ศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ธรรมบุญ วิถี, พลตรี. (2559). “แนวทางการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำของสังคมไทยตามปรัชญา  
เศรษฐกิจพอเพียง”. **รายงานวิจัย**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

ปราโมทย์ หม่อมศิลา. (2561). **คุณภาพชีวิตของทหารไทยตามหลักปรัชญาหลังนยุคสายกลาง: การศึกษาเชิง  
วิเคราะห์ วิจัย และวิธาน**. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**, 8(2): 259-66.

รวิช ตาแก้ว (บ.ก.). (2559). **ประเทศไทยกับธรรมาภิบาลด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ:  
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

สิริกร อมฤตวารี และกิริติ บุญเจือ. (2558). “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับความสุขแท้ตามความเป็น  
จริง”. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**, 8(2): 259-66.

สุदारัตน์ น้อยแรม และกิริติ บุญเจือ. (2561). “พระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระ  
ปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชกับประโยชน์นิยม : การศึกษาเชิงวิเคราะห์”. **มนุษยสังคมสาร  
(มมส), 16(3): 21-34.**